

PM 2015:185 RI (Dnr 110-1187/2015)

Högre utbildning under tjugo år (SOU 2015:70)

Remiss från Utbildningsdepartementet

Remisstid den 9 november 2015

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.
Som svar på remissen ”Högre utbildning under tjugo år” (SOU 2015:70)
hänvisas till vad som sägs i promemorian.

Föredragande borgarrådet Karin Wanngård anför följande.

Ärendet

I betänkandet beskrivs och bedöms den svenska högskolans utbildningsutbud de senaste tjugo åren. Utredningens generella slutsats av kartläggningen är att utbudet är väl balanserat men att det råder viss obalans mellan arbetsliv och vård- och lärarutbildningarna och att arbetslivet har små möjligheter att påverka utbildningsutbudet.

Remissen finns att läsa i sin helhet på [Regeringens hemsida](#).

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret och arbetsmarknadsnämnden.

Stadsledningskontoret anser att betänkandet i huvudsak ger en bra helhetsbild av svensk högre utbildning idag och instämmer i att utbudet på en övergripande nivå framstår som relativt balanserat. Kontoret betonar att det för Stockholmsregionen krävs tydliga prioriteringar för att motverka obalansen mellan behoven i arbetslivet och den otillfredsställande utbildningstakten inom hälso- och sjukvård samt pedagogik och lärarutbildningar.

Arbetsmarknadsnämnden anser att utredningen ger en bra bild över den högre utbildningen och hur den har utvecklats under de senaste 20 åren men understryker det resonemang som förs i utredningen om behovet av ett närmare samarbete mellan arbetsgivare och högskolan för att på så sätt snabbare finna gemensamma lösningar på eventuella glapp mellan utbildning och arbetslivets behov.

Mina synpunkter

Stockholm är en av Europas snabbast växande regioner. Tusentals människor söker sig hit varje år för att påbörja ett nytt liv i flykt från någon oroshärd i världen, för jobb eller för att börja studera på någon av Stockholms universitet och högskolor. Stockholm har också ett mycket starkt näringsliv där många nya innovativa företag

startas. Utvecklingen i Stockholm är mycket positiv men det finns utmaningar. En av de främsta är att säkra framtidens kompetensförsörjning. Redan i dag upplever företag och offentlig sektor en brist på rätt arbetskraft. Enligt den regionala utvecklingsplanen för Stockholm riskerar regionen att ha en brist på 73 000 högutbildade år 2030. Om detta fortsätter riskeras Stockholms fortsatta utveckling. Det vore olyckligt. Under senare år har antalet utbildningsplatser per ung i Stockholm minskat. Ett sätt att garantera kompetensförsörjningen i framtiden är att Stockholms universitet och högskolor ges ökade anslag för fler studieplatser, särskilt inom områden där bristen bedöms vara stor i framtiden.

I övrigt hänvisar jag till stadsledningskontorets synpunkter.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Som svar på remissen ”Högre utbildning under tjugo år” (SOU 2015:70) hänvisas till vad som sägs i promemorian.

Stockholm den 21 oktober 2015

KARIN WANNGÅRD

Bilaga

Remissen i sammanfattning

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Remissammanställning

Ärendet

Utredningens kärnuppdrag har varit att beskriva den svenska högskolans utbildningsutbud de senaste tjugo åren samt bedöma om detta utbildningsutbud varit väl avvägt ”med hänsyn till studenternas efterfrågan, arbetsmarknadens behov och samhällets övriga behov och målet att utbildning i högskolan ska ha hög kvalitet”. Utifrån denna bedömning har det även ingått att föreslå eventuella åtgärder.

Högre utbildning har ökat i Sverige liksom i övriga världen. Högskolorna har haft den största tillväxten men de traditionella universiteten är ännu sammantaget störst. Det har skett en ”programmifiering” av svensk högskola och programutbildningens andel har ökat något. Fristående kurser har minskat i antal framför allt vid universiteten och nya program har delvis bildats genom att terminslånga fristående kurser omvandlats till (generella) program. Fristående kurser domineras av humaniora och samhällsvetenskap och mer än hälften av dem ges på deltid. Distansutbildning har generellt ökat kraftigt under tjugoårsperioden.

Yrkesinriktade program har haft en måttlig tillväxt som följer den generella expansionen i högskolan medan utbildningsutbudet för fortbildning och vidareutbildning har minskat under senare år. Samhällsvetenskap, juridik, handel och administration utgör det största utbildningsområdet, (teknik och tillverkning är näst störst). Utbildningsområdet hälso- och sjukvård samt social omsorg har haft den proportionellt kraftigaste tillväxten, pedagogik och lärarutbildning utgör det enda utbildningsområdet som minskat under de senaste tjugo åren. Generellt har det skett en uttunning av undervisningen – antalet program och kurser har ökat mer än antalet studenter.

Utredningens generella slutsats av kartläggningen är, att utbildningsutbudet i huvudsak är väl balanserat, att det i huvudsak råder en god balans mellan högre utbildning och arbetsmarknad och att dimensioneringssystemet i huvudsak fungerar väl. Samtidigt noterar utredningen att det råder en viss obalans mellan arbetsliv och vård- och lärarutbildningarna och att arbetslivet har små möjligheter att påverka utbildningsutbudet.

Utredningen föreslår att lärosätena ska – i de fall detta inte redan finns – skapa arenor för regelbunden och systematisk samverkan med såväl arbetslivets representanter som andra lärosäten om dimensionering av högskolans utbildning. Utredningen föreslår också att lärosätena i sina årsredovisningar ska redovisa hur denna samverkan genomförs samt att Universitetskanslerämbetet bör ges i uppdrag att (efter tre år) utvärdera hur samverkansarenorna fungerar. De bör även samla högskolorna och andra relevanta myndigheter till diskussion i dimensioneringsfrågor.

Regeringen föreslås samla högskolans och arbetslivets representanter för att gemensamt skapa lösningar för att eliminera de hinder som identifierats beträffande vårdutbildningar och lärarutbildningar.

Andra förslag i betänkandet är, att lärosätena inte ytterligare minskar utbudet av fristående kurser samt att fortbildning och vidareutbildning tydliggörs i den strategiska utbildningsplaneringen. Vidare föreslår utredarna att lärosätena i årsredovisningen till regeringen redovisar hur fortbildnings- och vidareutbildningsuppdraget tydliggjorts i planeringen av utbildningsutbudet.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret och arbetsmarknadsnämnden.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 25 september 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret anser att betänkandet i huvudsak ger en bra helhetsbild av svensk högre utbildning idag och instämmer i att utbudet på en övergripande nivå framstår som relativt balanserat.

Kontoret vill samtidigt betona att det för Stockholmsregionen krävs tydliga prioriteringar för att motverka obalansen mellan behoven i arbetslivet och den otillfredsställande utbildningstakten inom hälso- och sjukvård samt pedagogik och lärarutbildningar. Stadsledningskontoret välkomnar utredningens förslag gällande arenor för samverkan och dialog mellan lärosäten och arbetsliv, och framhåller vikten av en sådan diskussion mellan regering, högskolor och arbetsliv för att hitta snabba, gemensamma lösningar på framtida utmaningar inom bristyrkesområden.

Arbetsmarknadsnämnden

Arbetsmarknadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 22 september 2015 att hänvisa till förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 10 september 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Arbetsmarknadsförvaltningen anser att utredningen ger en bra bild över den högre utbildningen och hur den har utvecklats under de senaste 20 åren. Utredningen har kommit fram till att nuvarande utbildningsutbud i stort sett tillgodoser såväl den enskildes som arbetsmarknadens behov. Förvaltningen anser att det är positivt att den högre utbildningen på det sättet kan anses vara relevant. Förvaltningen vill dock understryka det resonemang som förs i utredningen om behovet av ett närmare samarbete mellan arbetsgivare och högskolan för att på så sätt snabbare finna gemensamma lösningar på eventuella glapp mellan utbildning och arbetslivets behov.

Det är viktigt att högskolan har en omvärldsbevakning för att tidigt kunna identifiera framtida behov av olika kompetenser. Det kräver att organisation är utformad på ett sätt som gör att högskolan tämligen snabbt kan ställa om för nya utbildningar inom exempelvis bristyrken. Yrkeshögskolans uppdrag är att främst utbilda för arbetsmarknadens behov och är därmed en nyckelaktör att fånga upp behov av utbildningar inom bristyrken.

Att färre väljer att studera på lärarutbildningen är till exempel ett mycket allvarligt problem som kräver samverkan mellan många berörda parter. Detsamma gäller vårdutbildningar. Utredningens förslag om att samla högskolans och arbetslivets representanter för att skapa gemensamma upplösningar av de hinder som identifierats beträffande vårdutbildningar och lärarutbildningar kan vara en bra början för att få fler studeranden till utbildningarna. Arbetsmarknadsförvaltningen anser att även yrkeshögskolan, komvux och ungdomsskolan ingår i ett sådant samarbete.

Förvaltningen anser att utredningen i alltför liten utsträckning tar hänsyn till det faktum att idag är var femte akademiker i Sverige född utomlands. Av dem har hälften en utländsk utbildning. Men de utlandsfödda har sämre utgångsläge på arbetsmarknaden och ofta tar det

tid för dem att få ett kvalificerat arbete, skriver SACO i en ny rapport¹ och många får inte jobb som matchar utbildningen. Arbetslösheten är fyra gånger högre bland utrikesfödda akademiker än bland de inrikes födda. Tre av fyra har arbete, men av dessa är det bara cirka 60 procent som har ett kvalificerat arbete eller ledningsarbete. Resten får inte ett jobb som matchar deras utbildning.

Arbetsmarknadens tillväxt består framför allt av utrikesfödda, vilket innebär både många möjligheter men också utmaningar. Samhällets mål är att utrikesfödda ska vara delaktiga i samhälls- och arbetslivet. Här har högskolan en självklar roll i att samhället ska ta tillvara kompetensen hos akademiker och erbjuda vidareutbildning till gruppen, men förvånande nog saknas detta i utredningen.

Högskolan spelar en viktig roll för de akademiker som har en utländsk utbildning, och brister här utgör en av orsakerna till utrikesföddas problem på arbetsmarknaden. För invandrare med akademiska utbildningar erbjuds det på vissa lärosäten kompletterande utbildningar på högskolenivå, framför allt för personer inom hälso- och sjukvårdsutbildning och för lärare med utländsk examen. Detta är bra men långt ifrån tillräckligt. Kompletterande utbildningar behöver erbjudas inom fler områden. De kompletterande utbildningarna bör också erbjuda undervisning i svenska språket på hög nivå vilket inte görs i dag. Det bör även vara en enklare process även för andra som har en akademisk utbildning att kunna komplettera eller vidareutbilda sig till exempelvis lärare.

Valideringen är en viktig faktor för att personer med utländska utbildningar snabbt ska kunna komma ut på arbetsmarknaden och eller påbörja kompletterande utbildningar. Därför anser förvaltningen att de myndigheter som genomför validering av kunskaper och kompetenser som nyanlända har genom formell eller informell utbildning och erfarenhet dimensionerar valideringsverksamheten efter behoven. Det är viktigt att underlätta och förkorta processen för nyanlända med utländsk utbildning så att de snabbare ska kunna börja arbeta i Sverige. Det är inte rimligt att utbildade personer ska behöva vänta, i värsta fall, flera år på att få utöva sitt yrke.

Ett sätt att få fler studerande till bristyrken är att förbättra möjligheterna till information och vägledning. Idag saknas det en sammanhållen organisation för vägledning. Tidigare fanns det i Stockholm ett samarbete mellan staden och lärosätena där personer kunde få information och vägledning till högskolornas olika utbildningar.

Förvaltningen bedriver utbildningar inom yrkeshögskolan på Frans Schartaus handelsinstitut och Åsö vuxengymnasium. Dessa utbildningar håller hög kvalitet och leder i hög grad direkt till arbete. Yrkeshögskolan fyller en viktig del i det svenska utbildningsväsendet och ska svara upp mot arbetsmarknadens behov. En annan styrka med yrkeshögskolan är dess snabba styrkraft. Det går snabbt att inrätta nya utbildningar och de behöver kontinuerligt omprövas. Yrkeshögskolan beviljar inte utbildningar som är för lika högskoleutbildningar men trots detta har högskolan och yrkeshögskolan överlappande utbildningar. Detta visar på att det finns, som utredningen pekar mot, ett behov av att tydliggöra vad det innebär med forskningsanknytning innan det går att definiera vilka utbildningar inom högskolan som bör ges inom andra utbildningsformer. Det är viktigt att inte yrkeshögskolan och högskolan sammanblandas. För att detta ska kunna underlättas är det bra om kontakten mellan lärosätena och Myndigheten för yrkeshögskolan stärks.

Utredningen kommer fram till att utbildningsutbudet inom högskolan är väl avvägt med hänsyn till studenternas efterfrågan, arbetsmarknadens behov och samhällets övriga behov. Emellertid finns det matchningsproblem där arbetsgivare har svårt att få efterfrågad kompetens. Det finns även studeranden som inte kommer in på yrkeshögskolan för att konkurrensen är för stor, det finns inte tillräckligt med utbildningsplatser och eller inte har

---

1

http://www.saco.se/globalassets/saco/dokument/rapporter/2015_sveriges_utrikisfodda_akademiker.pdf?id=13747

grundläggande behörighet. Även om yrkeshögskolans utbud inte varit föremål för denna utredning vill arbetsmarknadsförvaltningen ändå påtala att det finns behov av ytterligare utbildningar och platser inom yrkeshögskolan.

Eftersom det är arbetsmarknadsbehovet som styr utbildningsutbudet inom yrkeshögskolan kan lokala förutsättningar vara avgörande för framgång. Förvaltningen anser därför att det bör vara tillåtet för utbildningsanordnarna att genomföra utbildningar, inom yrkeshögskolan, som till synes är lika men som skiljer sig något i kursutbudet.

Arbetsmarknadsförvaltningen ser också positivt på att högskolan i högre grad kan ordna uppdragsutbildningar.

Som svar på remissen ”Högre utbildning under 20 år” (SOU 2015:70) hänvisas till arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande.